História knihy, jej vznik a vývoj :)

Od počiatku civilizácie po stredovek

V prvopočiatkoch, keď ľudia vytvorili reč pre svoje potreby vzájomného sa dorozumievania, sa tiež objavila potreba vytvoriť znaky, teda písmo, a objaviť materiály k zaznamenávaniu myšlienok ľudstva. Medzi najskorších predchodcov knihy tak patrí kameň, drevo, potom drevené alebo hlinené doštičky nazývané *tabellae*, *pugillaria*, *cerae*, *diptych*. Na doštičky sa rylo rydlom alebo iným ostrým predmetom. Doštičky sa skladali na seba a spájali sa koženými remienkami alebo tiež krúžkami z kovu. Podľa počtu zviazaných doštičiek rozlišujeme *diptych*, *triptych* alebo *polyptych*. Na papyrus i pergamen sa písalo ručne brkom. Jednotlivé diely papyrusu či pergamenu boli zlepované do pásov a navíjané do zvitkov nazývané *rotulus* či *volumen* (označenie volumen sa neskoršie používalo pre zväzky obsiahlejšieho diela – zvitkové knihy). Tieto zvitky sa navinovali na dve tyče a pri čítaní sa popísaný materiál odvinoval z jednej na druhú. Takto vznikla zvitková kniha a jedna z prvých knižných foriem.

Egyptský pisár

Najznámejšou zvitkovou knižnicou z staroveku bola knižnica v Alexandrii, ktorá obsahovala až sedemsto tisíc zväzkov. Údajne tiež obe Homérove básne boli napísané na štyridsiatich papyrusových zvitkoch, a neskoršie boli prepísané do pergamenového kódexu.

V prvom storočí p.n.l. bola v Európe zvitková kniha nahradená rukou písanou knihou – kódexom. Na našom území sa knižná kultúra objavila až s príchodom kresťanstva na prelome jedenásteho storočia keď vznikali kláštory a s nimi skriptoria pre opisovanie svetských kníh.

Kniha prešla od svojho zrodu až po dnes dlhým vývojom. Prvé kódexové knihy – teda tie, ktoré už mali dnešný tvar knihy, vznikali v období raného stredoveku okolo 7. storočia n.l. Od tohto obdobia sa začína história knihy, o ktorej hovoríme dnes.

Pokúsme sa teda nazrieť do minulosti a prejdime si históriu knihy od čias keď vznikali prvé kódexové knihy, ktorých jednotlivé pergamenové a neskôr papierové stránky popisujú skriptori a zdobia iluminatori, cez vynález kníhtlače Johannesom Gutenbergom, zdokonalenie knihárskych, tlačiarenských aj papiernických technológií až po dnešnú knihu. ktorú poznáme z knižníc alebo pultov kníhkupectiev.

Ručne písané kódexové knihy

Až po vynález kníhtlače sa museli jednotlivé knihy písať aj prepisovať ručne. Túto prácu robili skriptori. Zdobenie – iluminovanie iniciál alebo jednotlivých výjavov z biblie, alebo zo života ľudí robili iluminátori. Skôr než začal pracovať skriptor s iluminátorom, musel pergamenár vyrobiť zo surovej kože pergamen, alebo papierník z rastlinných vlákien kvalitný ručný papier.

Knihár zviazal čisté ešte nepopísané zložky pergamenu alebo papiera do knižného bloku, zhotovil často veľmi honosnú väzbu, ktorú zlatník alebo kovotepec vyzdobil najrôznejšími drahými materiálmi (zlato, striebro, drahé kamene, slonovina a pod,). Až potom sa mohla začať dlhá a zložitá práca skriptora a iluminatora. Skriptor si najskôr olovkom nalinkoval pergamenový alebo papierový list kvôli rovnosti, a pomocou pera, ktoré si sám zhotovil z husieho brka a za pomoci železo dubienkového atramentu ako písacej látky sa pustil do písania alebo prepisovania kníh.

Písmom kódexov bola v západnej Európe latinka. Spočiatku ornamentálna výzdoba knihy až do 11. storočia korešpondovala s výzdobou väzby. V 9. a 10. storočí sa objavuje nová technika výzdoby kódexov – technika

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

perokresby, ktorá je tesne primknutá k práci skriptora. Od 12. storočia sa celkom mení charakter knihy. Začína sa presadzovať popri pergamene nový lacnejší materiál – papier. Od 12. storočia sa výrazne mení aj výzdoba knihy. Upúšťa sa od celostránkových ilustrácii a románskych kreslených iniciál, začínajú sa objavovať drobné obrázky a jemne maľované gotické iniciály. Výzdoba iniciál má figurálne, zvieracie i symbolické motívy. Popri evanjeliároch a žaltároch vzniká aj nový typ knihy *biblia picta* – obrázková biblia.

Stredoveký pisár pri práci

Tlačené knihy

Vynález kníhtlače Johannesom Gutenbergom veľmi zmenil celú históriu knihy. Dovtedy veľmi pomalé prepisovanie kníh stratilo zrazu opodstatnenie. Tlačené knihy sa stávajú lacnejšie, dostupnejšie a žiadanejšie. Do popredia sa dostáva nové remeslo typograf, zatiaľ čo skriptori a iluminátori pomaly ustupujú. Od prvých rokov po vynájdení kníhtlače až po asi polovicu 16. storočia však ešte umenie iluminátorov úplne neustupuje do úzadia.

Práca skriptora je však už plne nahradená remeslom typografa. Kým pred objavom kníhtlače sa kniha najskôr zviazala a potom dostavala k skriptorovi a iluminátorovi, po objave kníhtlače sa knihár stáva zakončovateľom zložitej práce na tvorbe knihy.

Výroba knihy v 16. storočí

Na záver

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

Kniha, ktorej podobu a funkciu dnes poznáme z knižníc alebo pultov kníhkupectiev, prechádzala od čias Johannesa Gutenberga ďalším vývojom, ktorý prebiehal celým radom generácii a storočí. Na jej vývoji sa podpisoval rad hospodárskych, politických aj kultúrnych udalosti.

Výroba kníh

Zdroje

Prevzaté a upravené z:

- **http://www.polygrafia-fotografia.sk/8041.**

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania